

Motion till riksdagen 2012/13:Kr8

**av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S)
med anledning av prop. 2012/13:147**

Ny bibliotekslag

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	2
Inledning	2
Nationell biblioteksstrategi	3
Kompetent bemanning	5
Avgiftsfri biblioteksverksamhet	5
Skolbibliotek	6

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell biblioteksstrategi.
2. Riksdagen antar 18 § regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att paragrafen får följande lydelse: 18 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan och utvecklingen inom det allmänna biblioteksväsendet. Myndigheten ska i samarbete med bibliotekshuvudmännen utarbeta och genomföra gemensamma nationella planer och strategier samt ange kvalitetsmått och indikatorer. Myndigheten ska tillsammans med bibliotekshuvudmännen följa upp kvaliteten i biblioteksverksamheten och de planer för biblioteksverksamheterna som antagits. Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får meddela särskilda föreskrifter om det allmänna biblioteksväsendet och tillämpningen av denna lag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bemanning och kompetens inom biblioteksverksamhet.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att det i lagen införs en ny paragraf med följande lydelse: Kompetens X § Biblioteksväsendet ska ha tillräckligt många anställda med relevant kompetens. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får besluta bestämmelser om behörighetskrav för bibliotekspersonal.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avgiftsfri biblioteksverksamhet.
6. Riksdagen antar 9 § regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att paragrafen får följande lydelse: 9 § På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt ha tillgång till biblioteksverksamhet och få låna eller på annat sätt få tillgång till medier under en viss tid oavsett publiceringsform. Första stycket hindrar inte att folkbiblioteken tar ut
 1. ersättning för kostnader för porto, fotokopiering och andra liknande tjänster, och
 2. avgift för de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.].
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skolbibliotek.

Inledning

Många värdesätter våra bibliotek oerhört mycket, kanske som något av det viktigaste i den kulturella infrastrukturen, detta måste vi slå vakt om. Utvecklingen inom biblioteksområdet går åt helt fel håll. Enligt Kungl. biblioteket har sedan slutet av 70-talet en tredjedel av alla bibliotek försvunnit, och de sista fyra åren har 70 bibliotek lagts ned.

Fel! Okänt namn på

Sedan 2005 är det lag på att alla kommuner ska ha en biblioteksplan. Åtta år senare är det fortfarande en femtedel som saknar en sådan plan och nästan lika många har visserligen en plan men den har blivit inaktuell. Enligt Kungl. biblioteket är det viktigt att det synliggörs för medborgarna vilken inriktning det finns för biblioteksverksamheten så att medborgarna kan ta ställning till hur kommunen sköter den.

Utvecklingen går mot att allt fler har allt längre till ett bibliotek och att barn och unga läser sämre och läser mindre. Det finns ca 1 200 biblioteksfilialer i Sverige. Då finns det 900 bibliotek kvar att stänga för att komma ned till bibliotekslagens miniminivå – minst ett bibliotek i var och en av våra 290 kommuner. Detta är förstås ett scenario som vi absolut måste motverka. Enligt den officiella biblioteksstatistiken minskar dessutom både lån och besök på våra bibliotek. Detta är en utveckling som måste vändas.

Det är kommunerna som är ansvariga för biblioteksverksamheten, så ser lagstiftningen ut. Men om den mest populära kulturinstitutionens kurvor pekar fel så behövs det att den nationella nivån tar ett samlat grepp på situationen – hur ser situationen ut och vad bör göras? Om inte regeringen och kulturministern förmår ta detta ansvar blir det en fråga för riksdagen. Och att regeringen har tunna förslag är tydligt när man läser förslaget till ny bibliotekslag. Man säger att det ska finnas bibliotek i alla kommuner – det finns det redan i dag. Det sägs att det ska vara fritt att låna – det är det redan i dag. Det sägs att man ska prioritera barn och unga – låter bra men hur ska det ske? Så det är mest öppna dörrar som slås in. Kulturministern vill nog väl, men det blir väldigt lite verkstad. Läsambassadörer, som är en av kulturministerns åtgärder för att främja läsande är symboliskt och medialt, men det har inte löst några verkliga problem.

Vi tycker det är otroligt viktigt att värna våra folkbibliotek som bedriver en värdefull och uppskattad verksamhet, det handlar om allt från biblioteksbus-sar, bokprat för barn till hjälp till äldre att få tillgång till böcker och talböcker.

Det finns också viktiga frågor kring läsfrämjande där man kan dra erfarenheter av flera goda projekt som t.ex. de svenska arbetsplatsbiblioteken som förtjänar att lyftas fram och projekt som Läs för mig pappa och de framgångsrika väggkrogsbiblioteken.

Vi socialdemokrater föreslog i budgeten¹ för 2013 ett Läslyft i samarbete med folkrörelserna, fackföreningarna, idrottsrörelsen, det ideella föreningslivet och tillämpliga myndigheter, för vilket vi avsatte 10 miljoner – resurser som är nödvändiga för att åstadkomma resultat. Viktigast att skärpa i lagförslaget är krav på nationell biblioteksstrategi, kompetent bemanning samt att biblioteksverksamhet ska vara avgiftsfri.

¹ http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/Utgiftsomrade-17-Kulturmedie_H002Kr320/?text=true.

Fel! Okänt namn

Nationell biblioteksstrategi

I propositionen föreslås att Kungl. biblioteket blir den myndighet som ska få ansvaret att ha ”nationell överblick och främja verksamhet inom det allmänna biblioteksväsendet”. Det är bra men inte på långa vägar när tillräckligt. För att biblioteksväsendet på bästa sätt ska kunna verka och nå uppsatta mål krävs inte bara ”överblick”, utan en samlad nationell biblioteksstrategi.

Vi har tidigare föreslagit i likhet med Svensk Biblioteksförning och Saco-förbundet DIK att Kungl. biblioteket i samarbete med bibliotekshuvudmännen ska ta ansvar för strategier, planering, statistik och uppföljning – myndigheten måste ha möjlighet att analysera och utifrån slutsatser ge förslag på åtgärder.

En biblioteksstrategi innebär att stöd tas fram för att främja bibliotekens planering, styrning och uppföljning. Sådant stöd kan ges genom att den nationella biblioteksmyndigheten bidrar med att utveckla verktyg och metoder, t.ex. bättre kvalitetsmått och indikatorer för att mäta bibliotekens verksamhet. Uppföljning och utvärdering kan förbättras via forsknings- och utvecklingsinsatser samt medverkan i framtagandet av kvalitetssystem.

Därmed skulle bättre förutsättningar finnas för en verksamhet tydligare ägnad sina användare och med större möjligheter att använda tillgängliga resurser effektivt och på det sätt som var avsett. Den nationella biblioteksstrategin är ett verktyg för att hantera ett antal utmaningar. Den första stora utmaningen är att läsförmågan och läsförståelsen sjunker, vilket får negativa konsekvenser för enskilda och ytterst för Sveriges ekonomiska tillväxt och konkurrenskraft. Den andra är att bibliotekens attraktion minskar på grund av sämre tillgänglighet till verksamheten och kunnig personal, samt att utbudet av tjänster och informationsresurser inte är lika omfattande och aktuellt som tidigare. Den tredje är att ökande klyftor och vikande användning hos vissa grupper gör att bibliotekens fulla potential inte tas till vara. Den fjärde utmaningen är att det finns hinder för hur biblioteken kan bidra till en effektiv informationsförsörjning, människors informationskompetens och fria tillgång till information och kunskap.

Regeringen skriver i propositionen att Kungl. biblioteket *kan* använda sitt befintliga uppdrag till att utarbeta nationella plandokument om det så vill. Statens kulturråd och Svensk Biblioteksförning har föreslagit att lagen bör innehålla krav på att biblioteksmyndigheten antar en samlad nationell biblioteksplan. För att ytterligare stärka biblioteksmyndigheten bör denna ha rätt att meddela föreskrifter om det allmänna biblioteksväsendet och tillämpningen av bibliotekslagen.

Vi delar Svensk Biblioteksförnings uppfattning och föreslår en skärpt formulering av den artonde paragrafen, så att lydelsen skulle vara som följer:

18 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan och utvecklingen inom det allmänna biblioteksväsendet. Myndigheten ska i samarbete med bibliotekshuvudmännen utarbeta och genomföra gemensamma nationella planer och strategier samt ange kvalitetsmått och indikatorer.

Fel! Okänt namn på

Myndigheten ska tillsammans med bibliotekshuvudmännen följa upp kvaliteten i biblioteksverksamheten samt de planer för biblioteksverksamheterna som antagits.

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får meddela särskilda föreskrifter om det allmänna biblioteksväsendet och tillämpningen av denna lag.

Kompetent bemanning

Bibliotekens användare är beroende av biblioteksanställda med adekvat kompetens för sina respektive arbetsuppgifter. Inte minst tydligt har detta behov blivit i ljuset av den kritik som Skolinspektionen riktat mot bristande kompetens vid vissa skolbibliotek.

Biblioteksanvändarna anser att det allra viktigaste i ett bibliotek är personalen; att den är kunnig och har bra bemötande².

Även Kungl. biblioteket har slagit fast att personalen på folkbiblioteken är viktig för kvaliteten på verksamheten. 2012 års preliminära biblioteksstatistik visar att de kommuner som har fler årsarbetare än riksgenomsnittet, som är en halv anställd per 1 000 invånare, generellt sett har högre verksamhetstal. En bestämmelse om kompetens bör därför införas i bibliotekslagen. Nedanstående formulering är inspirerad av en bestämmelse med motsvarande innehåll i Finlands bibliotekslag³.

Vi föreslår därför en ny bestämmelse med följande lydelse:

Kompetens

X § Biblioteksväsendet ska ha tillräckligt många anställda med relevant kompetens. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får besluta bestämmelser om behörighetskrav för bibliotekspersonal.

Avgiftsfri biblioteksverksamhet

Regeringen förslår att användarnas lån av litteratur på folkbiblioteken ska vara avgiftsfri och att biblioteken samtidigt ska kunna fortsätta att ta betalt av användarna för lån av andra medier och för övrig biblioteksverksamhet. Ett sådant synsätt på "biblioteksverksamhet" motsätter vi oss, och om inte detta regleras kan det bli så att bibliotek börjar ta betalt för t.ex. bokprat, läsfrämjande verksamhet, informationsrådgivning, författaraftnar etc. Grundidén är att de svenska folkbiblioteken ska vara öppna och tillgängliga för alla i hela sin verksamhet, inte bara bokutlåningen. Med det ställningstagande regeringen gjort ansluter man inte till Unescos folkbiblioteksmanifest som slår fast att folkbibliotekens tjänster i princip ska vara avgiftsfria och bekostas av allmänna medel.

² Svensk Biblioteksförerings rapport Olika syn på saken, 2011:2.

³ 4.12.1998/904.

Fel! Okänt namn på

Vi föreslår därför en skärpt formulering av nionde paragrafen enligt följande lydelse:

9 § På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt ha tillgång till biblioteksverksamhet och få låna eller på annat sätt få tillgång till medier under en viss tid oavsett publiceringsform.
Första stycket hindrar inte att folkbiblioteken tar ut... [osv.].

Skolbibliotek

Det är centralt att alla elever har tillgång till bibliotek med utbildad personal. I den nya skollagen fastslås att det ska finnas ett skolbibliotek på varje skola. Förväntningarna på den nya skollagen avseende skolbiblioteken var stora. Kungl. bibliotekets skolbiblioteksstatistik⁴ blev därför en stor besvikelse. Kartläggningen visar på en ojämlig skolbibliotekssituation. Kartläggningen visar att hälften av Sveriges elever saknar tillgång till bemannade skolbibliotek. Skolbibliotek bemannade med kompetenta bibliotekarier är en viktig resurs för elevers lärande och utveckling. Dessutom visar kartläggningen att endast fyra av tio elever har tillgång till ett skolbibliotek som är bemannat minst 20 timmar i veckan.

Vi socialdemokrater kräver att lagen följs och att skolbiblioteken dessutom bemannas. En bokhylla i en korridor är inget skolbibliotek. Det är också viktigt att följa upp hur skolbibliotekslagen efterlevs och vi efterfrågar, liksom Sacoförbundet DIK, statistik, uppföljning och forskning.

Kungl. biblioteket bör också få i uppdrag att ta fram en strategi för att alla skolor ska ha bemannade skolbibliotek av hög kvalitet. Skolinspektionen ska följa efterlevnaden av skollagen.

Stockholm den 22 maj 2013

Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S)

Peter Johnsson (S)

Per Svedberg (S)

Isak From (S)

Kerstin Engle (S)

Christina Zedell (S)

Agneta Gille (S)

⁴ <http://www.kb.se/bibliotek/Statistik-kvalitet/biblioteksstatistik/Skolbibliotek/>.